

Vesel naj bo, kdor brati zna.

(Mladim, pa tudi starejim ljudem po kmetih v prevdark).

(Dalje.)

Na izgovor prvih jim to odgovorim: Če te niso tvoji starši ali drugi v šolo hoditi pustili, de sam brati ne znaš, pa saj drugim privoši, to je, svojim otrokam, svojim pastirčkam ali tebi zročnim otrokam, de bodo v šolo hodili; ne bodi jim zato nevošljiv, kér ti brati ne znaš, de tudi drugim tega ne privošiš. Kaj je slep človek zato drugim nevošljiv, če drugi vidijo, on pa ne? kaj bo on drugim zato oči pokazil, de bi tudi drugi slepi bili? On le Bogá za druge prosi, de bi jih Bog take nesreče obvaroval. Ravno tako tudi ti stori: opominjaj, prigajnaj, spodbadaj, sili druge, de bi se brati ali pisati naučili, če le priliko za to imajo. Ti boš sam veselje po tem imel, ko boš vidil, kakó ti bodo otroci kaj lepiga brali, in se ti zahvalili, de si jim priliko privošil, se kaj naučiti.

Na izgovor drugih se to reče: Če ti nisi prilike ali časa imel, de se nisi brati naučil, morebiti takrat še ni bilo toliko šol ali je še malokteri takrat brati znal; zdaj so pa vsi drugi časi, zdaj je več šol, in prihodnjič jih bo še več. Če tedaj ti nistake prilike ali časa imel, pa jo drugim privoši, in pripusti jim, de se bodo saj brati naučili. Če si ti ali od mladosti, ali pozneje kruljev, hromast ali sključen postal, kaj boš tudi drugim to privošil, de bi takó nesrečni bili? Jez mislim, de tako hudobniga serca nimaš.

Na izgovor tretjih se to odgovori: Če ti lahko živiš, če ravno brati ne znaš, ne misli, de bodo tudi drugi takó lahko živeli, če ne bodo brati znali, kakor ti. Postavim, ti imaš celo zemljiše (cel grunt), pa dosti otrok; ali bodo tvoji otroci vsi na tvojim zemljišu ostali? ali se ne bodo razšli? ali ne zna kateri tvojih sinov rokodelc, štacunar, vojšak ali kaj družiga postati, de mu bo treba, de bi brati in pisati znal? Če imaš ti na svojim gruntu le lesnike in drobnice, de jih komaj za jesih obrniti znaš, kaj ne boš svojim otrokam kaj boljšiga sadú privošil? Če ti nisi znal drevja požlahniti, kaj te ne bo veselilo, če bi se otroci tega naučili, de bi divjake s žlahnimi cepiči pocepili? ali se ne bo otrokam dober sad bolje prilegel, kakor lesnike, ki jim usta skup vlečejo, če jih vgriznejo? Če se taki divjaki pocepijo, boš tudi ti rad dobri sad vžival, in tudi svojim otrokam ga privošil. Ravno takó je, če ti brati ne znaš, tedaj saj svojim otrokam in drugim, če moreš, privoši, de se bodo brati in pisati naučili, in kmalo boš tudi ti od taciga sadú kaj vžival, kér ti bodo otroci iz dobrih bukev lepe reči brali, ali pripovedovali, kar se bo v tvoje serce zasajalo in dober sad prinašalo. Res je, kdor nič ne vé, nič ne skusi, tega nič ne mika. Če ravno druge vidiš, kateri dobro brati in pisati znajo, pa slabo izhajajo, kakó bodo pa tisti izhajali, če clo nič brati in pisati ne bodo znali? In če se med takimi, ki brati in pisati znajo, nekteri potepuhi znajdejo, se ne smé misliti, de morajo tudi tvoji otroci taki postati. Zavolj takih se ne smé zanemariti, de bi se otroci ne priganjali brati in pisati učiti, kér vselej taki laglej izhajajo, kateri brati in pisati znajo, kakor pa tisti, ki nič ne znajo, in ki še svojih domačih reči zapisati ali zrajtati ne znajo.

(Konec sledi.)

Kaj Vodnik od nas Slovencev

in slovenskiga jezika na dalje piše.

(Konec.)

Bohoričova gramatika se je razgubila, Hipolitova je premalo med ljudi prišla. Sleherni pisavec je krajnsko pisal, kakor se mu je zdelo; nobeden ni gledal na stanovitno vižo, vstavo ali red. Pisarji poprejšniga stoletja so se dosti držali po Bohoriču,

ali v sedajnim stoletju so rili naprej, in s krajnskim pisanjem delali, kakor prešič z meham.

Oče Marka, minih bôsih Avguštnarjev kloštra na Dunajski cesti, v Ljubljani rojen pred mestam, vidijoč to nadlogo, je pisal novo gramatiko v letu 1768. On je imel v bukviši tega kloštra Bohoričovo in Hipolitovo gramatiko; vunder drugači je napravil svojo, jo na dan dal, in rekel: de do njegovih časov še nobene krajnske gramatike ni bilo. Alj potle smo zvedili, de on je imel poprejšne gramatike; — zatorej naj gleda sam gori, kako si je upal neresnico govoriti in pisati.

Očetu Marku smo vunder hvaležni za več reči. On je spet branje med ljudmi razširil; od trideset let se je skoro vsak pastir in pastarica brati naučila. Dosti bukev je med ljudi dal, jezik sem ter tje v bukvah očistil, omečil in lepši perrezal. Alj nektore reči zastopnim niso dopadle; on je namreč stare mejnike brez vzroka prestavil; od starih gramatik odstopil, pisal kakor Ljubljanski predmestnani govoré; ni gledal na čistiši jezik Polancov, in dalječ od Nemcov stoječih starih krajnskih zarodov. On je preveč nemčoval, namest de bi bil slovenil. V nekterih besedah je brez potrebe hrovatil, v družih pa premalo unajne Slovence čislal, kar je lahko ino treba.

Eden njegovih jogrov spozná, de se je dosti od njega naučil; vunder sedaj vidi, de je potrebno tudi stare gramatike poslušati, kateri so pred njim pisali.

Od tod pride, de oče Marka pri nas nobeniga nima, ki bi se po njem popolnim deržal; prestavljavci sv. pisma ino drugi učeni od njegove viže odstopajo, in se bližajo starišim pisarjem v jeziku in pisanji.

Iz tega sklenem, de bi dobro bilo skorej eno gramatiko in besediše viditi, *) v katerih bi se krajnski jezik v svoji čistosti najdel, stari mejnik le iz potrebe prestavil, govor po tih naukih perrezal, kakor so ga družih jezikov učeni lepotili, in se nič nezapletalo, temué izrekovanje za ušesa, pismo in za pesem prilično naredilo.

Slovinci!

besednjak stariga slavenskiga jezika nam je oznanjen.

Spet zamoremo s serčnim veseljem reči, de slovensko slovstvo veselo napreduje. Visoko učeni slovanski jezikoslovec in učenik slovanskiga jezika na Dunaji gosp. Dr. Miklošič je pred nekimi tedni doveršil besednjak (rečnik) staro slovanskiga jezika, in nam v njem podal važno delo in pomoč za filologijo slovansko in za razumenje starih spominkov kakoršniga koli slovanskiga narečja. Obširno delo izverstno dognati, se je slavni gosp. profesor deset lét trudil, je nabiral besede iz nar starejih rokopisov in knjig, kar koli jih je mogel najti, in težko kdo drugi je imel toliko priložnosti do starih slovanskih zakladov priti, kakor on. Nabral je tedaj okoli 18000 besed, in je pri tem sosebnost na to gledal, de jih je takó popisal, kakor se v nar starejih izvorih najdejo, in kakor se duhu našiga stariga jezika v resnici priličijo. — Rečnik je že gotov, pa se ne bo pred 15. grudnam razdajal. Kdor ga imeti želi, naj se naroči pri gosp. Dr. Miklošiču, in naj mu kmalo pošlje naročivno pismo z denarjem vred (3 gold. v srebru) na Dunaj (k. k. Hofbibliothek), kér se bojo rečniku tudi iména naročnikov pridjale. Kdor se na 10 iztisov naroči, dobí eniga poverh. Kdor se bo pa pozneje za nje oglašil, bo mogel 5 gold. plačati.

*) Vodnikove želje zastran gramatik so se obilno spolnile, kér imamo že več dobrih slovnice, — besednjakov ali besediš nam pa še zmirej manjka, kér razun hvale vredniga Murkotoviga dosihmal nobeniga večiga besednjaka vsi Slovenci skupej nimamo. De bi pač zamogel obljubljeni kmalo na svitlo priti! Vredništvo.

Knjiga je v veliki četertini natisnjena, ima 25 pol in pol.

Če pomislimo važnost dela in njegovo obširnost, moramo reči, da je cena nizka.

Slovenci! to delo je posebno za nas Slovence imenitno, ker je besednjak staro-slovenskiga jezika. Možem, ki slovenšino ljubijo in častijo (in veliko tavžent je taci), ni tedaj treba rečnika posebno priporočevati. Z radostjo bojo ségli po njem, in svestismo si, da bo slovensko délo Slovence posebno med Slovenci mnogo kupcov našlo, ki jih bomo v versti rečniku pritiskanih naročnikov brali.

Vredništvo „Novic“ temu povabilu še to oznanilo pristavi, da rado naročivne pisma z denarji vred za napovedani gosp. Miklošičev rečnik prejema, če bi morebiti katerimu bolj priročno bilo, naročilo nam v Ljubljano poslati. Tode to prosimo, da se nam naročila berž naznanijo, da do 15. grudna postavljene dôbe ne zamudimo.

Novičar iz Ljubljane.

Včeraj je bil veliki zbor kmetijske družbe v Ljubljani. Snidilo se je čez 60 udov; pomenki so bili živi in važne reči so se sklenile. Drugo pot bomo od vsiga tega na dalje govorili. — Somenj sv. Ošpete se je dobro obnesel; ljudi je bilo silno veliko; kupci so prav zadovoljni. — Danes gré naš deželni poglavar — kakor slišimo — z nasvétam novih uradnikov na Dunaj; Bog daj! da bi izvoljeni bili tudi po vošilih dežele, in da bi se nova konstitucijska vlada ob novim létu s prav veseljem zaupanjem začela! Kjer je zaupanje in ljubezin med vlado in ljudstvom, tam je tudi trdna podlaga sreče in miru, ki ju nemore premagati nobena nevihta. — Odbor Ljubljanske mestne srenje je položil na ministerstvo prošnjo, da naj bi železnica ne šla čez Latermanovo sprehajališe (Alee), ker bi po tem takim nar lepšikraj Ljubljanskiga mesta silno škodo terpel, in je nasvetoval, da naj okoli gorice „Rosenbach“ se pelje. — Z veseljem slišimo, da je ministerstvo úka sklenilo, da se ima naš sedanji slovenski pravopis v vsih šolskih knjigah rabiti. To je prav in potrebno, da bo saj enkrat konec otročjih abecednih razpertij! — Naš neprecenljivi demorodec, gosp. Matija Majer nam je poslal v Ljubljano zopet novo delice svoje neutrudljivosti, našim šolam v vajo slovenskiga pisanja namenjeno, pod naslovom: „Predpisi latinsko- in cirilsko-slavenski;“ prišli so na svitlo v slavni tiskarnici Haazeta v Pragi lično natisnjeni. Pa ne le mladosti, temuč tudi vsim Slovincam, ki se hočejo cirilsko brati in pisati naučiti, je vstregel gosp. Majer s svojim delam. — Gosp. profesor modroslovja, Dr. Unger nas bo zapustil, ker mu je ministerstvo vodstvo sirotnišnice na Dunaji z naslovom „cesarskiga svetovavca“ podelilo. — Kakor slišimo, je gosp. minister úka gosp. Drju. Miklošiču sostavo slovenskiga berila za gimnazije izročil. — Gospodična Vesel nas je pretečeno saboto v gledišu spet prav zlo razveselila z deklamacijo treh slovenskih poezij: „Sirotek“ po česki narodi pesmi od gosp. J. — „Odlasavec“ od gosp. M. Kastelica, in narodne krajske pesmi: „Kaj je ljubezin.“ — Kolerica nas je, hvala Bogu! zapustila, in Bog daj! da bi nas tudi prihodnje poletje ne obiskala! Pa druga domača kuga, v svoji lastnosti popolnoma kolera enaka, nas še zmirej ni zapustila: namreč Ljubljanski dopisniki skriti pod p. in ***E. v Dunajskim Lloyd in Gracarci. Nevredno se nam zdí, z nesramnimi lažnjivci in z natolcevavnimi slinolisti le eno besedo ziniti; tedej le eno samo njinih vošil spolnemo in se po njih svetu v poslednjih 2 versticah h kmetijstvu vernemo, ki pravite:

„Hoc scio pro certo, quoties cum stercore certo, Aut vinco, aut vincor, semper ego maculor.“

Ne besedice tedej več s takimi ljudmi, „deren Handwerk ist die Lüge.“ — Gosp. vrednik „Praviga Slovence“ nam je zastran „Kolednika“ nekaj odgovoril, pa svoj odgovor na kmetijsko polje zavel, ktero se „Koledniku“ nikakor ne priliči, ki nima „kmetijska praktika“ biti. — Minister kmetijstva in rudarstva gosp. vitez Tinnfeld je bil v pondeljek čez noč v Ljubljani, in se je v torek zjutrej v Idrijo podal, ondašnjo rudarijo ogledat.

Novičar iz mnogih krajev.

Presvitli Cesar so se — kakor Dunajske novice pišejo — pretečeno nedeljo zvečer v Prago podali, kjer zdej spet cesar Ferdinand stanujejo, in bojo kakih 8 ali 10 dni tam ostati. Dva ministra sta jih spremlila. — Na česki meji proti Saksonskim in Parskim stoji čez in čez avstrijska armada, ki bo v malo tednih z vsim orožjem takó previdena, da bo v stanu, če bi treba bilo, kamor koli marširati. Namén pa, zakaj de tolikšna armada tukaj stoji, še ni znan. — Nemška reč še sicer zmirej ni poravnana, in Bog vé, kakó se bo iz takó zapletenih reči na Nemškem štréna izvila! — Od Madžarov, ki so na Turško bežali, pišejo Dunajske novice, da je cela tropa ogerskih begunov iz Vidina v Šumlo (turško terdnjavo v Bulgarii) peljana bila. 30. kozoperska je šla prva trôpa — 400 Poljcov, — general Bem, ki se zdej Murat Paša imenuje, je bil njeni vodnik; z njim sta šla tudi nekdanji ogerski minister Messaros in pa grof Vay. 31. kozoperska je šla druga trôpa — 102 Lahov; njih vodja je bil grof Monti. 1. listopada je šlo 165 poturčenih Madžarov, Lahov, Poljcov, — Stein je bil njih vodja. 3. listopada je šlo 320 večí del Madžarov, med kterimi je bil tudi Košut z velikim belim peresam na klobuku, grof Kazimir Batthyani, oba Perceljna in Poljec Przyemski. Tudi okoli 40 žensk je bilo zraven, ki so peš šle ali se peljale. Grofinja Batthyanova se je sama peljala v kočii. Čudno je bilo viditi to preselitev! — Sultan je 14. kimovca rusovskimu caru pisal, da bo nad Ogerskimi baguni takó čul, da ne bo nihče v stanu, kakšno novo prekučijo napraviti. — Ministerstvo misli, na Ogerskim seliša za uboge napraviti, kterim bo še ne obdelana zemlja izročena, da jo bojo obdelovali, in takó rodovitnost dosihmal zapušene zemlje pospešili, sebi pa iz revšine pomagali. — Ogerski general Klapka je dobil na 5 krajih severne Amerike prostorni svét, kjer se misli z mnogini Ogri vseliti. — Bêre se, da so morivca grafa Lamberga v Peštu zašacili, ki se Kolossy imenuje. — Ni res, da bi se bila v Aziatski Turčii človeška kuga prikazala, kakor so nektare novice hrup zagnale. Graf Stürmer, c. k. avstrijski poslanec v Carigradu je 30. oktobra veselo oznanilo razglasil, da ni nikjer kuge v imenovanih deželah, da se tedej bližnjim avstrijskim deželam ni nič bati. — Česke „Narodne Novine“ oznanijo prošnjo, ki so jo učitelji Rakoniške kresije ministerstvu úka predložili, da naj se usmili revniga učiteljskiga stanú. Silna potreba je zares, da se takó imenitni pa dosihmal takó silno zaterti stan ljudskim učiteljem po deželi polajša in poboljša — pa treba bo tudi skerbeti, da bojo prihodnjic le vredni možjé za učeníke postavljeni. — V Bolonji se je unidan govorilo, da se bo maršal Radecki v Portici k sv. očetu Papežu podal, in ga v Rim nazaj spremlil. Ko se je Papež unidan iz Beneventa zopet v Portici nazaj podal, se je na poti lahko prepričal, da je njemu ljudstvo serčno vdano. —